

ca. 1845
Berk Kampen

Het grote fabriekscomplex in volle glorie. Collectie Walkate Archief.

31 Kampen komt op stoom

Tot ver na de Tweede Wereldoorlog behoorden de firma's Berk en Kanis & Gunnink tot de belangrijkste bedrijven van Kampen. Beide bedrijven hadden hun oorsprong in de 19de eeuw. In die tijd schakelde de Nederlandse nijverheid langzaam over op het gebruik van de stoommachine. De eerste Kamper fabriek die gebruik maakte van de moderne stoommachine was de stropapierfabriek van Ehrenfeld en Reerink, gevestigd aan de IJsselkade nabij de Buitenhaven. Dat was in het jaar 1854. De papierfabriek werd in datzelfde jaar op de voet gevolgd door de machinefabriek Roest & Van Galen, gelegen aan de Bovenhaven. Dit bedrijf kreeg al snel de reputatie het modernste van Kampen te zijn. Ook de al gevestigde textielnijverheid schakelde langzamerhand over op stoomkracht. Maar vanzelfsprekend was dat nog niet. Toen H.J. Wolff in 1863 vergunning vroeg in het park tussen Oorgat en Bovenhaven een door stoom aangedreven textiel fabriek van maar liefst 400 weefgetouwen te mogen inrichten, weigerde de gemeenteraad dat omdat men haar burgers 'het genot van aangename en fraaije wandelingen' in het plantsoen niet wilde ontnemen.

In welk huishouden ontbrak vóór WO II een petroleumstel van Berk?
Stedelijk Museum Kampen.

Het honderdjarig jubileum werd nog gevierd, maar daarna brak een moeilijke tijd aan.
Collectie Walkate Archief.

Potten en pannen

Ergens tussen 1845 en 1848 richtte koperslager Hendrik Berk een bedrijfje op in een pand in de Bovennieuwstraat. Het bedrijf zou zich ontwikkelen tot een van de belangrijkste werkgevers van Kampen. Er werden potten, pannen, bestek en ander huishoudelijk metalen vaatwerk gemaakt. Hendrik Berk overleed in 1876, waarna zijn zoon Johannes de zaak overnam. Johannes richtte zich vooral op de vervaardiging van emaille vaatwerk, dat in korte tijd enorm populair was geworden. In 1881 werd het bedrijf gemoderniseerd met de aanschaf van een stoommachine. Uitbreiding in de Bovennieuwstraat was onmogelijk, waarop Johan in 1884 een stuk grond in Brunnepe kocht. Hier werd aanvankelijk eerst alleen geëmailleerd, omdat de plaatsing van een stoommachine voor de productie van de artikelen op bezwaar stuitte van de nabijgelegen garnizoenswasserij, die er zijn bleekvelden had. De rook zou immers de was kunnen vervuilen. In 1888 wilde Berk ook de fabricage van het ijzerwerk van de Bovennieuwstraat naar Brunnepe overbrengen. Hierdoor zou daar alsnog een stoommachine geplaatst moeten worden. Ondanks hernieuwde bezwaren van de naburige wasserij verkreeg Berk toch toestemming en kon het pand aan de Bovennieuwstraat worden verkocht. Het ging het bedrijf ondertussen voor de wind. De emaille producten waren relatief goedkoop en daardoor in elk huishouden te vinden. In 1913 bood de fabriek werk aan niet minder dan 700 mensen. Wanneer de

Stedelijk Museum Kampen.

fabrieksfluit flook, was het druk op de straten en wegen die van en naar het bedrijfsterrein liepen. Met de nodige op- en neergang bleef Berk gedurende de vorige eeuw een begrip in Kampen. De sluiting van de fabriek in het jaar 2000 was dan ook het einde van een belangrijk stuk Kamper bedrijfsgeschiedenis.

Koffiebranderij

Een ander typisch Kamper bedrijf waarvan de oorsprong in de 19de eeuw ligt, is de firma Kanis & Gunnink. Deze winkelier in koloniale waren maakte ook gebruik van een modern “stoomwerktuig”. Hendrik Kanis had de machine in 1879 gekocht ten behoeve van zijn koffiebranderij. In 1885 ging Hendrik een compagnonschap aan met Frans Gunnink, die tot die tijd als bediende bij hem in de zaak had gewerkt. Beide partners waren niet onvermogen en gezamenlijk zetten zij een grossierderij en winkel in kruidenierswaren op poten. Al snel vormde de verwerking en verkoop van koffie en thee de belangrijkste bron van inkomsten. Lange tijd behoorde Kanis & Gunnink tot de top van de Nederlandse koffie- en theehandel. In 1969 sloot de firma zich als zelf-

De Maya-zeepfabriek en de drankfabriek van Siebrand waren jarenlang dominant in de binnenstad van Kampen aanwezig. Stedelijk Museum Kampen.

standige werkmaatschappij aan bij de voormalige concurrent Douwe Egberts. In 1980 werd op het Kamper industrieterrein een grote nieuwe fabriek gebouwd, met een productiecapaciteit van 350 ton per week. In de jaren daarna verloor Kanis & Gunnink zijn zelfstandige positie en werd het volledig opgenomen in Douwe Egberts Nederland. In 2001 werd de productie in Kampen stopgezet. Wat bleef, is de merknaam. Ook nu nog ligt de koffie van Kanis & Gunnink in de schappen van de supermarkten.

Harry Stalknecht

Bronnen

Koopstra, M., 'Pannen en Papier. De Kamper Emaillefabrieken en haar archief', *De Panne 1* (2001).

Kummer, J. red. *Geschiedenis van Kampen. Deel 2* (Kampen 2000).

Spanings, R., 'Kanis & Gunnink ... méér dan gewoon koffie & thee! Het archief van de Koffiebranderij en Theehandel Kanis & Gunnink te Kampen', *De Panne 3* (2004).